

Akwụkwọ Daniel—Nọmba Iri ise na abụọ

Ikpughe Ihe Omimi nke Amụma: Ọhụ Daniel na Ibili nke Alaeze dị iche iche

Jeff Pippenger

2024-01-16

N'isiokwu ikpeazụ anyị rụturu aka na Gabriel nyere mmechi nke “iwe ikpeazụ ahụ” iji kwado ụbọchị 1844, dabere n'akaebe abụọ. Miller ghotara “oge asaa” nke Levitikos iri abụọ na isii, nke e mezuru megide alaeze Juda, ma ọ dịghị mgbe ọ rutere n'ebe ọ huru nzube na mmekorita nke ikpe nke “oge asaa ahụ” n'ahụ ma alaeze ugwu ma alaeze ndịda nke Izrel. Ma ọ bụ na ọ ghotara ọdịiche nke “iwe ikpeazụ ahụ” n'amaokwu nke iri na itoolu ka na-enwe obi abụọ, ọ bụ ezie na n'enweghị mgbagha ọ ghotara n'ozuzu ya na “iwe ahụ” bụ “oge asaa ahụ.” E meghere ihè banyere iwe mbu na nke ikpeazụ site n'aka Palmoni n'afọ 1856, ma a juru ya n'afọ 1863. N'agbanyeghị nke ahụ, ozi Miller banyere “oge asaa ahụ” ziri ezi, ọ bụ ezie na ọ nwere oke.

Miller agaraghị amata na obere mpi nke Rome na-ekpere arụsị weliri elu ma bulie ekpere arụsị n'amaokwu nke iri na otu nke Daniel asatọ, n'ihu na n'echiche Miller, “wepu” putara nanị iwepu n'ọdịdị ya n'ọpupu atọ ya niile n'akwụkwọ Daniel. Ma ozi ya ka bụ eziokwu, ọ bụ ezie na ọ nwere oke.

Ndị Millerite ghotara n'ezie na “ebe nso” a kpọrọ n'amaokwu nke iri na otu bụ ụlọ nso ndị ogo mmuo dị n'obodo Rome (Pantheon), ma asusu Hibu abughị ihe ozi ha dabere na ya. Ozi Miller lekwasiri anya n'oge amuma. Akuko ihe mere eme nke e wepuru akara n'ozu ha n'ime ya gbochiri ha ihu United States dika alaeze nke isii n'amuma Akwukwo Nso, ma kara nke ahụ, ọ gbochikwara ha ihu ochichi papacy dika alaeze nke ise n'amuma Akwukwo Nso.

Akuko ihe mere eme nke ha biri n'ime ya kpọrọ ha n'ike itinye amuma ndi ahụ n'oru n'uzo kwekoro n'olileanya ha banyere nloghachi Kraist nke ha turu anya na ọ ga-adi nso, ma ha nwere nkuda mmuo; n'agbanyeghi nke ahụ, ozi ha ziri ezi. Mgbe Gabriel nyere nkowa nke ohuu abuo ahụ n'amaokwu nke iri na ise ruo nke iri abuo na asaa, nghota Miller nwere gbochiri ya ighota mkpughe sara mbara kari banyere alaeze ndi ahụ nke e gosiputara n'igbanwegbanwe okike okwu nke obere mpi ahụ n'amaokwu nke itoolu ruo nke iri na abuo. Ndị Millerite huru naanị Rom dika alaeze uwa nke anọ na nke ikpeazụ n'nkowa Gabriel.

O wee ruo, mgbe mu onwe m, bu Daniel, huru ohuu ahụ ma choo imata ihe o putara, lee, onye di ka n'odidi mmadu guzoro m n'ihu. Anuru m olu otu mmadu n'etiti usọ mmiri Ulai, nke kporo, si, Gabriel, mee ka nwoke a ghotu ohuu ahụ. O wee bjaruo nso ebe m guzo; mgbe o bjara, ujo turu m, m wee daa n'ihu m; ma o siru m, Ghotu, gi nwa nke mmadu: n'ihu na ohuu ahụ bu maka oge ogwugwu. Ugbu a, ka o na-agwa m okwu, ura miri emi dakwasiri m n'ihu m, n'ala: ma o meturu m aka, mee ka m guzoro oto. O wee si, Lee, aga m eme ka i mata ihe ga-adi n'ogwugwu ikpeazu nke iwe ahụ: n'ihu na ogwugwu ahụ ga-adi n'oge a kara aka. Ebule ahụ i huru nke nwere mpi abuo bu ndi eze Midia na Peshia. Ewu ajaji ahụ bukwa eze Gresia: mpi ukwu ahụ nke di n'etiti anya ya bu eze mbu. Ugbu a, ebe e gbajiri ya, ebe mpi anọ guzoro n'onodu ya, alaeze anọ ga-esi n'ime mba ahụ bilie, ma o bughu n'ike ya. N'oge ikpeazu nke

alaeze ha, mgbe ndi mmehie ruru oke ha, eze nwere odidi ihu di egwu, onye na-aghota ilu nzuzo, ga-ebili. Ike ya ga-adiri ike, ma o bughi n'ike nke aka ya: o ga-ebibikwa n'uzo di itunanya, o ga-eme nke oma, meekwa ihe, bibiekwa ndi di ike na ndi nsọ. Sitekwa n'amuma aghugho ya, o ga-eme ka aghugho gaa nke oma n'aka ya; o ga-ebuli onwe ya elu n'obi ya, sitekwa n'udo o ga-ebibi otutu mmadu: o ga-ebilikwa imegide Onyeisi nke ndjisi; ma a ga-agbaji ya n'enweghi aka. Ohu ahụ nke mgbede na ututu nke a gwara bu eziokwu: ya mere mechie ohu ahụ; n'ih na o bu maka otutu ubochi. Mu onwe m, bu Daniel, dara mbà, riakwara oria ubochi ufodu; emesia m biliri, ruo oru eze; ohu ahụ wee ju m anya, ma o dighi onye ghotara ya. Daniel 8:15–27.

N'agbanyeghi na Daniel natara ohu nke Osimiri Ulai (nke di ugbu a n'usoro mmezu ya), n'akuko ihe mere eme nke Babilon, a hapuru alaeze mbu ahụ n'ezị ohu ahụ. E tinyewori ya dika isi olaedo ahụ, na odum ahụ n'isi nke abuo na nke asaa, ma a kporo agwa amuma nke iwepu na iweghachi Babilon n'ike n'isi nke asato. Nebukadneza atuwori ihe mgbu onwu nke ochichi ndi poopu mgbe a chupuru ya n'etiti mmadu ruo "oge asaa," si otu a na-anochi anya afo iri asaa ihe atu nke a na-echefu nwanyi akwuna Taja. N'isi nke asato nke Daniel, a na-echefu Babilon n'etiti alaeze ndi di n'amuma Akwukwo Nso, ohu ahụ wee malite na ndi Midia na ndi Peasia (ebule ahụ), nke Gris (ewu ahụ) soro.

Alaeze Aleksanda Onye Ukwu kewara n'ime alaeze anọ ndi ike ha di ala kari nke Aleksanda, dika e gosikwara ya n'isi nke asaa site n'agu ohia ahụ nke nwere nku anọ na isi anọ. Anọ na-anochi anya ihe gbasara uwa niile, dika ugwu, owuwa anyanwu, ndida na odida anyanwu si anochi anya ya. N'amaokwu nke asato nke isi nke asato, anọ ndi a ma ama bilitere n'ebe ifufe anọ nke eluigwe nọ. N'isi nke asaa, nku anọ nke Gris kwekorọ na ifufe anọ nke isi nke asato, isi anọ nke Gris kwa kwekorọ na anọ ndi a ma ama. Isi anọ ahụ na anọ ndi a ma ama na-anochi anya alaeze anọ ndi alaeze mbu Aleksanda kewara n'ime ha, ebe nku anọ ahụ na ifufe anọ ahụ na-anochi anya mpaghara anọ nke nkewa ahụ. O di mkpa ihu odiche di n'isi ihe a, n'ih na o na-anochi anya arumuka nke ndi Millerite ji guzo megide nghota odinala nke ndi Protestant banyere alaeze nke anọ, bu Rom.

N'elu tebu Habakkuk, nke eserese ndi pionia nke 1843 na 1850 nochiri anya ya, e nwere naani otu nnochianya nke na-adighi egosi itinye amuma n'oru, ma o metutara odiche di n'etiti isi anọ na ndi a ma ama, na nku anọ na ifufe. N'igbalị ikpuchi eziokwu banyere Rom dika alaeze nke anọ nke amuma Akwukwo Nso, Setan webatara arumuka gbasara ezi ma o bu ugha nke ihe isi anọ na ndi a ma ama, na nku anọ na ifufe putara. Setan mere nke a n'ih na akwukwo Daniel na-akowa n'uzo doro anya na e nwere otu akara puru iche n'ime akwukwo Daniel nke mere ka ohu ahụ guzosie ike. Otu akuku nke ihe akaebe nke na-eme ka akara ahụ guzosie ike di n'ime isi anọ na ndi a ma ama, na nku anọ na ifufe. Ndi Protestant kwadoro echiche Setan banyere arumuka a, ma arumuka ahụ di nnukwu mkpa n'akuko ihe mere eme ndi Millerite nke na ha kpoturu ya n'elu eserese ahụ. Ike ahụ nke na-eme ka ohu "chazon" guzosie ike n'ime akwukwo Daniel ka a na-akowa di ka "ndi na-apunara mmadu gi ihe," ma ndi Protestant kwara ike ahụ dika otu n'ime ogologo usoro ndi eze Siria a kporo Antiochus Epiphanes, ebe Miller kwara ha dika Rom.

Ma n’oge ndi ahụ, ọtụtụ ga-ebili imegide eze ndịda; ndi na-apunara ihe n’etiti ndi gi ga-ebulikwa onwe ha elu iji mee ka ọhụ ahụ guzosie ike; ma ha ga-ada. Daniel 11:14.

Antiochus bu otu n’ime ndi eze, n’usoro ndi eze sitere n’otu n’ime alaeze anọ ndi alaeze Alexander gbasasiri wee gho. Obere mpi ahụ a kpọrọ n’amaokwu nke itoolu nke Daniel asatọ, sochiri alaeze Alexander, amaokwu nke itoolu ekwukwa na ọ bu n’otu n’ime ha ka obere mpi ahụ siri pụta.

Site n’otu n’ime ha pụta otu obere mpi, nke toro nke ukwu n’ebe ndida, na n’ebe ọwụwa anyanwụ, na n’ebe ala ahụ mara mma di. Daniel 8:9.

Mkparita ụka banyere ma ọ bu Rom na-eme ka ọhụ ahụ guzosie ike, ma ọ bu eze Siria na-adighi ike ma burukwa onye na-enweghi nnukwu mkpa na-eme ka ọhụ ahụ guzosie ike, gunyerekwama mkparita ụka banyere ma ike mpi nta ahụ si n’otu n’ime mpi anọ ahụ pụta, ma ọ bu si n’otu n’ime ifufe anọ ahụ pụta. O bughị nnukwu mkparita ụka, n’ihi na akuko ihe mere eme na amuma doro anya na Rom abughị nwa sitere n’alaeze Gris, kama na Rom bu ike ọhuru. O buru na Rom bu alaeze nke anọ, mgbe ahụ “otu n’ime ha” nke amaokwu nke itoolu ga-aburiri otu n’ime ifufe anọ ahụ ma ọ bu nku anọ ahụ. O buru na ọ bu Antiochus Epiphanes, ọ si na mpi Siria pụta.

Ndi Millairaiti matara na ike ahụ a kowara dika “ndi na-apunara mmadu ihe n’etiti ndi gi” ga-ebili imegide Kraist.

Ozokwa, site n’amuma aghugho ya, ọ ga-eme ka aghugho gaa nke oma n’aka ya; ọ ga-ebulikwa onwe ya elu n’obi ya, ma site n’udo ọ ga-ebibi ọtụtụ mmadu: ọ ga-ebulikwa megide Onyeisi nke ndisi; ma a ga-agbajikwa ya n’enweghi aka. Daniel 8:25.

“Onye-isi nke ndi-isi” ahụ bu Kraist, Antiochus Epiphanes kwa biri ogologo oge tupu a mụọ Kraist, ya mere ndi Millerite gosiputara eziokwu a n’elu eserese afọ 1843. N’elu eserese ahụ, ha tinyere ubochi 164, nke n’eziokwu enweghi ntuka Akwukwo Nso ọ bula, ma buru naani akara ngosi nke na-egosi mkpa arumuka ahụ banyere alaeze nke anọ di n’etiti Miller na ndi okà mmuta okpukpe Protestant. N’akuku afọ “164” ahụ n’elu eserese ahụ ka ha dere, “Onwu Antiochus Epiphanes onye, n’ezie, eguzoghi imegide Onye-isi nke ndi-isi, ebe ọ nwurula afọ 164 tupu a mụọ Onye-isi nke ndi-isi.”

Taa, Adventizim na-akuzi na “ndi ohi nke ndi gi” bu Antiochus Epiphanes, dika Protestantizim nupuisi si kwa akuzi, n’agbanyeghi eziokwu ahụ bu na mmuo nsọ dere na “e ji aka Onyenwe anyi duzie chaati 1843, ọ dighikwa mkpa ka a gbanwee ya.” Ndi Millerite maara na eze nke ihu ike bu Rom, ya mere ozizi Setan ahụ nke na-emebi ikike ime ka ọhụ “chazon” guzosie ike emeghi ka ha maa jijiji. Akwukwo Nso doro anya na ọ buru na ọhụ adighi, ndi mmadu na-ala n’iyi.

Ebe ọhụ adighi, ndi mmadu na-ala n’iyi; ma onye na-edebe iwu, ngozi diri ya. Ilu 29:18.

Ohu ahụ Solomon kowara n’amaokwu ahụ bu ohu “chazon,” nke, n’amaokwu nke iri na ato nke Daniel asatọ, bu ohu ahụ na-akowaputa ikpere arusi na ochichi popu dika ndi na-azoda ebe nsọ na usuu ndi nsọ. N’ebe ndi Millerite no, ike abuo ahụ na-ebibi emebi nochiri anya alaeze nke anọ nke amuma Akwukwo Nso, ma ọ buru na ha amataghi alaeze nke anọ nke Rom (ndi na-apunara ndi gi ihe n’ike), ha agaghi enwe ike iguzobe ohu ahụ. “Ndi na-apunara ndi gi ihe n’ike” di n’amaokwu

nke iri na anọ nke Daniel iri na otu, ga-ebili imegide eze ndịda, bulie onwe ha elu, guzobe ọhụ ahụ, ma daa. Rom mezuru nke ọ bụla n'ime àgwà ndị ahụ.

N'isi nke asaa, a kọwara alaeze nke anọ kpomkwem dika nke “dị iche” n'ebe alaeze ndị bu ya ụzọ nọ.

Mgbe nke a gasiri, ahuru m n'ohu abali, ma lee, anu ohia nke anọ, nke di egwu ma dikwa njo, ma di ike nke ukwu; o nwekwara nnukwu ezé igwè: ọ loro, tigbukwaa ihe nile n'ibe, werekwa ukwu ya zochaa ihe foduru: ọ dikwa iche n'anụ ohia ndi niile buru ya ụzọ; o nwekwara mpi iri... Mgbe ahụ, achoro m imata eziokwu banyere anu ohia nke anọ ahụ, nke di iche na ndi ozo niile, nke di egwu nke ukwu, onye ezé ya bu igwè, mbo ya bukwa oia; nke loro, tigbukwaa ihe nile n'ibe, werekwa ukwu ya zochaa ihe foduru; Na banyere mpi iri ahụ ndi di n'isi ya, na banyere nke ozo nke pulitere, nke ato dara n'ihu ya; ya bu, mpi ahụ nke nwere anya, na onu nke kwuru okwu ndi di ukwu nke ukwu, nke odidi ya siri ike kariya ibe ya. Daniel 7:7, 19, 20.

A kọwara alaeze nke anọ nke Daniel asaa ugboro abuo dika nke “dị iche” n'ebe alaeze ndi bu ya ụzọ nọ. O buru na “mpi nta” nke amaokwu itoolu bu naani mgbatị nke mpi Siria (Antiochus Epiphanes), ọ gaghị abụ ihe di iche. Anu ohia ndi bu Rom ụzọ n'isi nke asaa bu odum, anu ohia bea, na agu, ha niile bu anumanu ndi di n'ezi okike; ma mgbe o rutere n'anụ ohia nke anọ nke nwere ezé igwè na mbo oia, Daniel amaghị anu ohia ọ bula di n'okike nke ga-anochi anya anu ohia ahụ di egwu nke loro ihe. O di iche (digasi iche). “Mpi nta” nke amaokwu itoolu si n'otu n'ime mpaghara ndi ifufe anọ na nku anọ nochiri anya putu, ọ bughikwa n'otu n'ime mpi ndi ahụ ma ọ bu ndi a ma ama.

Daniel isi nke asato na-ekwuputa na, “n'oge ikpeazu nke alaeze ha, mgbe ndi njehie juru oke, eze nwere ihu ike, onye na-aghota okwu omimi, ga-ebili.” N’oge ikpeazu nke alaeze ha” (Griis, nke kewasiworo buru alaeze anọ), n'oge “mgbe ndi njehie juru oke,” eze oheru ga-ebili.

“A hapuru mba ọ bula batara n'elu ikpo okwu nke omume ka o were onodu ya n'ụwa, ka e wee choputa ma ọ ga-emezu nzube nke Onye Nche na Onye Nso ahụ. Amuma esorola iri elu na oganihu nke alaeze ukwu nke ụwa—Babilon, Midia na Peshia, Gris, na Rom. N'ihe metutara nke ọ bula n'ime ndi a, dika o siri burukwa na mba ndi nwere ike nta, akuko ihe mere eme emewo onwe ya ugboro ugboro. Nke ọ bula enweela oge ule ya; nke ọ bula adaala, ebube ya agwuola, ike ya apuola.” Prophets and Kings, 535.

N'ogwugwu (“oge ikpeazu”) nke alaeze Gris, mgbe iko oge ule ha juputara (“mgbe ndi mmehie eruola oke ha”), “eze nwere ihu ike” ga-ebili. Eze ahụ ga-aghota “okwu omimi,” n'ihina ọ ga-asu asusu di iche kpamkpam na Hibu nke ndi Juu ma ọ bu Gris nke alaeze gara aga, n'ihina ọ ga-asu Latin. Mozis akowaputala alaeze ahụ di ka mba nke ga-eweta nnochibido nke afọ 66 ruo 70 AD, ebe, n'etiti ihe ndi ozo, unwu ahụ di oke njo nke na ndi Juu riri umu nke ha ka ha wee diri ndu.

N'ihina na i jereghị Onyenwe anyi Chineke gi ozi n'onu na n'obi anuri, n'ihina iba uba nke ihe niile; ya mere i ga-ejere ndi iro gi, ndi Onyenwe anyi ga-eziga imegide gi, ozi n'aguu, na n'akpiri ikpo nku, na n'igba oto, na n'uko ihe niile: ọ ga-eyekwa yoke igwè n'olu gi, ruo mgbe o bibiri gi. Onyenwe anyi ga-eme ka mba si n'ebe di anya, site na nsotu ụwa, bia imegide gi, di ngwa dika ugo si efe; mba nke asusu ya i gaghị aghota; mba nwere ihu ike, nke na-agaghị

asopuru onye agadi, maobu gosi onye ntorobia amara: o ga-erikwa mkpuru anu ulo gi, na mkpuru ala gi, ruo mgbe e bibiri gi: nke na-agaghi ahapuru gi oka, maobu mmanya, maobu mmanu, maobu mmuba ehi gi, maobu igwe aturu gi, ruo mgbe o bibiri gi. O ga-anochikwa gi gburugburu n'onu uzọ ama gi niile, ruo mgbe mgbidi gi ndi di elu na ndi e wusiri ike dara, ndi i tukwasiri obi na ha, n'ala gi niile: o ga-anochikwa gi gburugburu n'onu uzọ ama gi niile n'ala gi niile, nke Onyenwe anyi Chineke gi nyere gi. I ga-erikwa mkpuru nke ahụ gi onwe gi, anu umu gi ndi ikom na nke umu gi ndi inyom, ndi Onyenwe anyi Chineke gi nyere gi, n'oge nnochibido ahụ, na n'oke mkpagbu ahụ, nke ndi iro gi ga-eji mekpaa gi ahuhu. Deuteronomi 28:47-53.

N'isi nke abuo nke Daniel, e ji "igwe" nochie alaeze nke ano, ma Mosis kwara "mba" nke ga-etinye "okpu-oru igwe" n'olu ndi Juu. "Mba" ahụ ga-"ebibi" ndi Juu, o ga-adikwa ngwa dika ugo, nke ugo bu akara nke Rom. O ga-abu "mba" "asusu ya i gaghi aghota," n'ihu na asusu ya ga-abu "okwu omimi" nye ndi Juu. O ga-abu "mba nwere ihu di egwu," dika e si kwaa ya n'isi nke asato nke Daniel dika "eze nwere ihu di egwu." Ma n'oge "nnochibido" nke Jerusalem, ndi Juu riri "umu ha ndi ikom na ndi inyom."

Miller ghotara Rom nke ndi ogo mmuo dika ike ahụ Mozis buru amuma banyere ya, nakwa dika alaeze nke ano ahụ "igwe" nke Daniel abuo, na dika "mba" ahụ nke kwuru Latin, o bughị Hibru ma o bu Gris. Miller emeghi odiche o bula n'etiti alaeze nke ano na nke ise nke amuma Akwukwo Nso, n'ihu na n'anya ya ha abuo bu naani Rom. Ya mere, mgbe Rom nke ndi ogo mmuo biliri na amaokwu nke iri abuo na ato, o gaghi ahụ odiche ahụ e gosiputara na amaokwu nke iri abuo na ano. N'ohu ahụ, obere mpi ahụ agbanweela site n'ike nwoke gaa n'ike nwanyi, site n'ike nwanyi laghachi n'ike nwoke, ma site n'ike nwoke laghachi n'ike nwanyi n'amaokwu itoolu ruo iri na abuo; ma amaokwu nke iri abuo na ato na-akowaputa agwa amuma nke Rom nke ndi ogo mmuo, nkowa Gabriel n'amaokwu nke iri abuo na ano na-agbanwe gaa na Rom nke nwanyi. Ike ahụ di n'amaokwu nke iri abuo na ano ga-enwe "oke ike," "ma o bughị site n'ike nke aka ya: o ga-ebibikwa n'uzo di itunanya, o ga-enwekwa oganihu, ma mee omume, ma bibie ndi di ike na ndi nso ahụ."

A ga-enye Rom nke Popu ike agha nke Rom ndi na-ekpere arusi, o ga-ebibikwa ndi Chineke ruo otu puku afọ abuo nari isii, site n'afọ 538 ruo 1798. O ga-ebibi "n'uzo di itunanya," n'ihu na o bu anu-ohia ahụ nke uwa nile "na-eju anya na-eso," o bukwa ike ahụ nke ga "eme ma nwee oganihu" ruo mgbe iwe mbu ahụ nke e "kpebiri" na o ga-agwu n'afọ 1798 mezuru.

Mgbe ahụ n'amaokwu nke iri abuo na ise, Gabriel na-agbaso ntughari azu na n'ihu e guzobere n'amaokwu ndi o na-akowara Daniel, ma ozokwa kporo Roma ndi ogo mmuo okwu, bu ndi site n'udi "amuma" ozo, chikotara alaeze ukwu ha onu, dika ndi niile na-edede akuko ihe mere eme siri gbaa akaebe. "Ngho" nke Roma ndi ogo mmuo bu ime ka mba di iche iche kwekoo sonye n'al aeze ukwu ha na-eto eto, ma o ji nkwa udo na oganihu wuo alaeze ukwu ahụ, n'adighi ka alaeze ukwu ndi bu ya uzo, ndi e jiri naani ike agha kpuo. Roma ndi ogo mmuo ga-abukwa ndi "ga-ebili imegide Onyeisi nke ndisi," dika o mere mgbe o tinyere Kraist n'obe Kalvari.

Mgbe ahụ, Gabriel lebara anya n'ohu abuo ahụ o na-akowara Daniel, site n'ikowa na ohu "mareh" nke odidi ahụ (ubochi puku abuo na nari ato) bu eziokwu, nakwa na ohu "chazon" nke

izoda ebe nsọ na ịgwè ndị agha n'okpuru ụkwụ site n'aka Rome nke ndị ogo mmuo na Rome nke ndị popu ga-abu nke a "ga-emechi (ka e mechie ya)," "ruo otutu ubochi" (ruo n'oge ogwugwu na 1798).

Mgbe ahụ, Daniel rjara orja ruo oge ufodu, emesia o laghachiri n'oru, ma o ka aghotaghi ohu ahụ a kporo "mareh," nke bu ohu ahụ e nyere Gabriel iwu ka o mee ka o ghota. N'ih i nke ahụ, Gabriel ga-alaghachi n'isi nke itoolu, ka o mezue oru ya nke ime ka Daniel ghota ohu "mareh" ahụ.

N'isi nke itoolu nke Daniel, Daniel no na-amu Okwu amuma, o wee ghota site n'akwukwo Mozis na Jeremaya. Jeremaya akowaputala na ndota n'agha nke o no n'ime ya ga-adi afọ iri asaa.

Ala a nile a dum ga-abu ebe togboro n'efu na ihe ijuanya; mba ndi a ga-ejere eze Babilon ozi afọ iri asaa. O geru kwa, mgbe afọ iri asaa ahụ mezuru, na M ga-ata eze Babilon ahuhu, na mba ahụ, ka Onye-nwe kwuru, n'ih i ajọ omume ha, na ala ndi Kaldia, M ga-emekwa ka o buru mkpomkpo ebe ebighi ebi. Jeremaja 25:11, 12.

Di ka Mozis si kwuo, ndoro n'agha n'ala onye iro ahụ ga-adakoriri na oge ala ahụ ga-anuri ubochi izu ike ya niile.

M'geme kwa ala ahu ka o buru nkiti; ndi iro unu bi n'ime ya ga-eju anya n'ih i ya. Aga m'achusasi kwa unu n'etiti ndi mba ozo, m ga-amiputakwa mma-agma soro unu: ala unu ga-abukwa nkiti, obodo unu aghokwa mkpomkpo ebe. Mgbe ahụ ka ala ahụ ga-anu uto ubochi izu-ike-ya nile, ogologo oge o ga-adi nkiti, ebe unu no n'ala ndi iro unu; obuna mgbe ahụ ka ala ahụ ga-ezu ike, ma nu uto ubochi izu-ike-ya nile. Ogologo oge o ga-adi nkiti ka o ga-ezu ike; n'ih i na o dighi ezu ike n'ubochi izu-ike unu, mgbe unu biri n'elu ya. Levitikos 26:32-35.

Daniel aghotalari n'Okwu amuma nke Chineke, n'onu ndi ama abuo, na a gbasasiwo ndi Ya n'ala ndi iro, n'oge nke ala ahụ ga-anuri sabbath ya niile. O ghotara ihe onye dere Akwukwo Ihe E Mere ghotara banyere afọ iri asaa Jeremaja.

Ndi ahụ nke mma agha zoputara ka o duuru gaa Babilon; ebe ha ghoru ndi ohu ya na nke umu ya, ruo n'oge ochichi alaeze Peasia: iji mezuo okwu Onyenwe anyi site n'onu Jeremaya, ruo mgbe ala ahụ nwetara izu-ike sabbat ya niile: n'ih i na ogologo oge niile o togboro n'efu ka o na-edebe sabbat, iji mezuo afọ iri asaa. Ugbo a, n'afọ mbu nke Sairos eze Peasia, ka e wee mezuo okwu Onyenwe anyi kwuru site n'onu Jeremaya, Onyenwe anyi kpaliri mmuo Sairos eze Peasia, nke mere ka o kposaa ya n'alaeze ya niile, ma deekwa ya n'akwukwo, na-asi, Otu a ka Sairos eze Peasia kwuru, Alaeze niile nke uwa ka Onyenwe anyi, Chineke nke eluigwe, enyewo m; o bukwa ya nyere m iwu iwuru Ya ulo n'ime Jerusalem, nke di na Juda. Onye no n'etiti unu n'ime ndi Ya niile? Ka Onyenwe anyi, Chineke ya, nonyere ya, ka o rigokwa. 2 Ihe Emere 36:20-23.

Daniel ghotara na afọ iri asaa nke Jeremaja kwuru gbasara ichusasi n'ala onye iro, mgbe ala ahụ na-anu uto sabbat ya, dabere n'obubu onu nke "ugboro asaa" di na Levitikos iri abuo na isii; ma n'irube isi n'ighota ahụ, o mezuru ogwugwo e nyere n'iwu n'ebe ahụ maka ndi n'ikpezu tetara n'onodu ha nke ichusasi.

Ma n'ebe ndi foduru ndu n'ime unu, aga m eziga nkuda-mmuo n'ime obi ha n'ala ndi iro ha; uda akwukwo a fefere efe ga-achukwa ha; ha ga-agbapu, di ka onye na-agbapu n'ihu mma-agma; ha ga-adakwa mgbe o dighi onye na-achu ha. Ha ga-adakwasị ibe ha, di ka a ga-asi na ha na-agba oso n'ihu mma-agma, mgbe o dighi onye na-achu ha: unu agaghikwa enwe ike iguzo n'ihu ndi iro unu. Unu ga-ala n'iyi n'etiti ndi mba ozo, ala ndi iro unu ga-eripjakwa unu. Ndi foduru n'ime unu ga-ala n'iyi n'ihia ajo omume ha n'ala ndi iro unu; ha ga-esokwa nna nna ha ala n'iyi n'ihia ajo omume nna nna ha. O buru na ha ekwuputa ajo omume ha, na ajo omume nna nna ha, tinyere njehie ha nke ha mejoro megide m, nakwa na ha ejeghariwo n'uzo na-emegide m; nakwa na m onwe m ejekwara n'uzo na-emegide ha, wee kpobata ha n'ala ndi iro ha; o burukwa na e wedara obi ha ndi a na-ebighi ugwu ala, ha ekwekwa mgbe ahụ inata ntaramahuhu nke ajo omume ha: mgbe ahụ ka m ga-echeta ogbugba ndu m na Jekob, ogbugba ndu m na Aizikkwa ka m ga-echeta, ogbugba ndu m na Ebrehamkwa ka m ga-echeta; echetakwa m ala ahụ. A ga-ahapukwa ala ahụ n'aka ha, o ga-enwekwa onu sabbat ya nile, mgbe o togboro n'efu na-enweghi ha: ha ga-anabatakwa ntaramahuhu nke ajo omume ha; n'ihia na, ee, n'ihia na ha ledara ikpe m anya, n'ihia na mkpuru obi ha kporo ukpuru m asi. Ma n'agbanyeghi ihe ndi a niile, mgbe ha no n'ala ndi iro ha, agaghi m atufu ha, agaghikwa m akpo ha asi, ibibi ha kpamkpam, na imebi ogbugba ndu m na ha: n'ihia na ahụ m Onyenwe ha Chineke. Ma n'ihia ha ka m ga-echeta ogbugba ndu ndi nna nna ha, ndi m mere ka ha si n'ala Ijpt pata n'anya ndi mba ozo, ka m wee buru Chineke ha: Ahu m Onyenwe anyi. Ndi a bu ukpuru na ikpe na iwu nile, nke Onyenwe anyi mere n'etiti ya na umu Izrel n'ugwu Sainai site n'aka Mosis. Levitikos 26:36-46.

Ekpere Daniel n'isi nke itoolu na-agwa akuku o bua nke ndumodu ahụ metutara ndi chotara onwe ha ka a chusasi n'ala onye iro. A ga-eme ka ekpere ahụ kweko na ekpere ya n'isi nke abuo, n'ihia na onu ha na-anochi anya ekpere nke ndi ahụ di na Mkpughe isi nke iri na otu, ndi nwuru anwu n'okporo ama nke nnukwu obodo ahụ nke Sodoma na Ijpt, bu ndi choputara na a chusasi kwara ha. Ka Daniel na-emecha ekpere ya, Gabriel na-aloghachi imecha oru nke ikowa ohu "march", dika Mmuo Nso bu n'obi imezuuru ndi ama abuo nke Mkpughe isi nke iri na otu.

Ma mgbe m no na-ekwu okwu, na-ekpe ekpere, na-ekwuputa mmehie m na mmehie nke ndi m, bu Izrel, ma na-eweta ariri m n'ihu Onyenwe anyi Chineke m n'ihia ugwu nso nke Chineke m; ee, mgbe m no na-ekwu okwu n'ekpere, obuna nwoke ahụ, Gabriel, onye m huru n'ohu n'mbido, ebe e mere ka o fee ngwa ngwa, meturu m n'oge aja mgbede. O wee mee ka m ghota, gwa m okwu, si, O Daniel, aputawo m ugbo a inye gi amamihe na nghota. Daniel 9:20-22.

Anyi ga-aga n'ihu na omumu a n'isiokwu na-esonu.

"N'oge na-adighi anya tupu odida Babilon, mgbe Daniel no na-atughari uche n'amuma ndi a ma na-achọ Chineke ka o nye ya nghota banyere oge ndi ahụ, e nyere ya usoro ohu gbasara ibili na ida nke alaeze di iche iche. N'ohu mbu ahụ, dika e deoro ya n'isi nke asaa nke akwukwo Daniel, e nyere nkowa; ma o bughu ihe niile ka e mere ka o doo onye-amuma ahụ anya. 'Echiche m kpasuru m oke iwe,' ka o dere banyere ahumahu ya n'oge ahụ, 'ihu m wee gbanwee n'ime m: ma edebere m okwu ahụ n'obi m.' Daniel 7:28."

"Site n'ohu ozo, a tubara ihè ozo n'elu ihe ndi ga-eme n'odinihu; o bukwa na njedebe ohu a ka Daniel nuru 'otu onye nso na-ekwu okwu, onye nso ozo wee si onye nso ahụ nke na-ekwu

okwu, Olee ogologo oge ka ọhụu a ga-adị?’ Daniel 8:13. Aziza e nyere, ‘Ruo puku ụbọchị abụọ na narị atọ; mgbe ahụ ka a ga-eme ka ebe nsọ ahụ dị ọcha’ (amaokwu nke 14), juputara ya n’ihe mgbagwoju anya. O ji ezi obi chọọ ihe ọhụu ahụ putara. O pughị ighota njikọ dị n’etiti afọ iri asaa nke ndota n’agha, dika e buru amuma banyere ya site n’onu Jeremiah, na puku afọ abụọ na narị atọ nke o nuru n’ohu ka onye obia nke eluigwe kwuputara na ha ga-agafe tupu eme ka ebe nsọ Chineke di ọcha. Mmuo-ozu Gabriel nyere ya nkowa nke akuku ya; ma mgbe onye amuma ahụ nuru okwu ndi a, ‘Ohuu ahụ ... ga-abu maka otutu ubochi,’ o dapuru n’ike. ‘Mu onwe m, Daniel, dara mbà n’obi,’ ka o deoro banyere ahumahu ya, ‘m wee na-arja orja ubochi ole na ole; emesia, ebiliri m, wee ruo oru eze; ohu ahụ wee ju m anya, ma o dighi onye ghotara ya.’ Amaokwu nke 26, 27.”

“N’ebe o ka na-ebu ibu n’ihi Izrel, Daniel mughariri amuma nile nke Jeremaya. Ha doro anya nke ukwu—doro anya nke ukwu nke na o si n’ihe-ama ndi a edere n’akwukwo ghotu ‘onugugu afọ ndi ahụ nke okwu nke Onyenwe anyi biakwutere Jeremaya onye-amuma, na O ga-emezu afọ iri asaa n’ime mbibi nile nke Jerusalem.’ Daniel 9:2.”

“N’ibu nke okwukwe e wuru n’elu okwu amuma nke doro anya, Daniel rioro Onyenwe anyi ka e mezuo nkwa ndi a oso oso. O rikwara ka e chekwaa nsopuru Chineke. N’ime aririo ya, o jikotara onwe ya kpamkpam na ndi dara n’imezu nzube Chineke, na-ekwuputa mmehie ha dika nke ya onwe ya.” Prophets and Kings, 553, 554.